

A MAI MAGYAR FESTÉSZET a kolozsvári képzőművészeti kiállításon.

Művészetünk és közönségünk viszonya egymáshoz egészen ferde. Mert mai nap is csak ott vagyunk, a hol gróf Andrássy Gyula szellemes megjegyzése szerint egy század-negyeddél ezelőtt valánk, hogy míg másutt a művészet pártolása teremti a művészeket, addig nálunk a művészeknek kell megteremteni a pártoló közönséget. Pedig a művészet szeretetében egyesülhetnénk országgal, mert a műélvezet gyönyöre nem ellenkezik sem nemzetiségi, sem felekezeti, sem politikai nézettel és érülettel; egyesülhetnénk itt is, Erdélyben, a hol egykor az erdélyi zománcz és ötvösség remekei fogantak, a hol a bel-farkas-utczai templom merész ívei, a vajda-hunyadi vár loggiás, tornyos saszéskői, mai nap is hirdetik az erdélyi művészeti szellemet; egyesülhetnénk annyival inkább, mert a művészet emeli az erkölcsöt, erősíti a nemzeti egyéniséget, terjeszti a szép érzést, csinosítja a polgári élet minden ipari és gazdasági terét.

Azért minden lépést, mely a művészet szeretetéhez vezet, örömmel üdvözlünk, örömmel a kolozsvári képzőművészeti kiállítást is; de ez nem tarthat vissza a kötelességtől, hogy levonjuk még benyomásaink lüktető frissességében tanulságainkat, elmondjuk bírálatos megjegyzéseinket, egyfelől képzőművészetünk állására, másfelől képzőművészeti kiállításunk színvonalára nézve. Félünk ugyan eleve is tőle, hogy az erős tömjénfüstöt, mely a megnyitás ünnepén felszállott, szerte vagy félre fujjuk, de megígérjük érte, hogy legalább tisztábban fogjuk látni a tárlatot.

I.

A helyiség, a Torna-csarnok magas és öblös főterme, bár Kolozsvárt a legkényelmesebb és legalkalmasabb képkiallításra, még sem valami jó. A maga rideg egyszerűségében, az építészet minden belső pompája és ékessége nélkül, mi a hangulat élesztésében közre hatna, lassítja és csökkenti a fölmelegedést; s e bajon még a délszaki dűsabb növénydíszítés sem segíthetett volna. A két hosszú és felnyúló ablaksor éles megvilágítása is bánt és zavarja a színhatást; s az avatott művész és hivatott rendező egész leleményére és összes tapasztalására szükség volt, hogy e kedvezőtlen területen kedvező sikert biztosítson. S valóban az első áttekintésen a műértő előtt nem az tűnt föl annyira, a mit a magyar képzőművészeti társulat kiállított mint inkább az, a hogy Telepy rendezte azt. Nemcsak arra gondolkunk, hogy az éles és összeütköző megvilágítást könnyü és áttetsző redőnyökkel megtörte, szelidítette és kellő mérséklettel célja szerint vezette, pedig ez is nagy gyakorlatot kíván, mert különben az állványok fölött eláramló egyenetlen fény a legszerencsétlenebb felső világitást képezi vala: hanem értjük inkább azt, hogy a rendező művész esetlen állványaiból mikép tudta a maga majd egyenes, majd szögbe futó falait, s általok a maga különböző fülkéit megalakítani; mikép tudta a képeket rajtok és bennök úgy elhelyezni, hogy a kiemelő megvilágításban részesüljenek és színerejük lehetőleg teljesen érvényesüljön; hogy a kiállítás tarka fülke-sora mind műfaji változatoság, mind művészi érték tekintetében nagyon el ne üssön egymástól, hogy az eleinte keletkező jó benyomás a műélvezet megerősödő kifejezése maradjon. Noha nem lehet tagadnunk, hogy éppen a kiállítás gazdagsága, illetőleg a képek sokasága miatt a fülkék kiszögellő falai oly előre rugtak, a terem falaihoz és ablakaihoz oly közel jutottak, hogy a rendezés szinte lehetetlenséget ért el, a mikor a hatást mégis érvényesítette, a sikert mégis biztosította. Nemcsak tapasztalat, ismeret, jóakarát kell az ily feladat megoldásához, de a mi sokkal több: először az igaz művész tehetsége, mely annyi-féle szín- és fénykezelés módjára váltakozó, eszméjére és kivitelére nézve eltérő munka csoportosításában összhangot bír létrehozni; másodsor a művészet önzetlen szeretete, mely nem az egyesek tüntető támogatásában vagy mellőzésében, a célzatos környezet összeállításában keresi

a kielégítést, hanem a magyar művészet értékének pártatlan kifejezésében, szolgálatának hű teljesítésében; harmadszor a művész önmegtágadó szerénysége, mely a maga alkotásaival nem törekedik előre, nem foglalja el mások elől a kínálkozó jó helyet, hanem ritka önzetlenséggel vonul meg ott, a hol éppen a falon hézaga marad.

Telepyben mind e három tulajdonság megvan. Azért nála a rendezőnek érdeme nem kisebb, mint az alkotó művésznék. Társai megnyugvással tekintenek működésére, a közönség pedig méltó elismeréssel halmozza őt el.

II.

Kettő, a mi a kolozsvári képművészeti kiállításon meglep. Az egyik, a mi ott van; a másik, a mi hiányzik. Már az első futó áttekintés meggyőzhet bennünket, hogy a tárlatot a genre és tájkép egészen előnti. Genre és tájkép, tájkép és genre ismétlődik szüntelen sorozattal; míg a magasabb műfajok, a történelmi és egyházi festészet alig talál képviselőre. Az a néhány darab, a mi van mégis, csak arra jó, hogy annál inkább éreztesse ezt a hiányosságot. Ugy tetszik, hogy művészeink a magasabb műfajoktól elpártolnak; úgy tetszik, hogy nemesebb eszmék, mélyebb érzések s nehezebb művészi problémák megoldása iránt sem elég lelkesedéssel, sem elég hivatással nem bírnak, s apró-cseprő ötletek, népies jelenetek és tájrészletek megörökítése köti le figyelmüket és elégíti ki becsvágyukat; úgy tetszik, hogy a hírnév országútja helyett a józan megélhetés keskeny ösvényein nyüzsgönek és taposnak egymás sarkába, s nagyratörő célok futása helyett kisebb feladatok követésében egyesülnek és mérkőznek össze.

Am emlékezzünk vissza: fülkeszerte felrajzik lelkünk előtt a genre és tájkép: Erdő tehennel, Alku gyanus alakokkal, Éj a Balatonon, Reggel a Vág völgyében, Vásári részlet, Korcsmai jelenet, Foltozó csizmadia, Szánkázó agglegény, Átkelés a Tiszán, Hajó-vontatás Budafokon, Kéjutazás a Zagyván, Tavaszi alkony, Nyári hangulat, Őszi táj, Téli kép, Első mosás, Vén halász, Torkos Matyi, Pista bácsi, Jegenye csoport, Füzér vára, Párkány vidéke, Vén gavallér, Kis piktor, Erdő széle, Falu vége, Öreg kolléga, Poprádi tó. Tátrai orom, Rákospatak, Weimári park, Pipára gyujtó paraszt, Virginiára gyujtó huszár, Erdei malom, Erdei magány, Őszi szántás, Őszi delelő juhokkal, Liba-

pásztor leány, Erdei idyll, Salon idyll, Abbaziaai ház, Admonti részlet, Traunkirchen, Dachstein, Galambbúgos kapu, Galambposta, Velencei kikötő, Balatoni vihar, aztán sok egyéb, nem csak műfajára, de műbecsére nézve is hasonló munka!

Miért ez emlékeztetés? Nem azért, mintha szivesen el nem ismernénk, hogy az élet a maga fordulatossággal és ezerféle jelenetével; a természet a maga végtelen változatosságával és örök szépségeivel nem lenne, nem lehetne a művészet kimeríthetetlen forrása; nem azért mintha kétségesen meg nem adnók, hogy a föl- emlegetett genre- és tájképek közül nem volna néhány jeles alkotás: hanem főként azért, hogy eszméltetve rámutassunk tárlatunk átlagára és festészetünk áramlatára, hogy tájékoztatás végett magyarázattal szolgáljunk e szembeszökő jelenségnek eredetéről és okáról.

S hol az eredete? Kétségtelenül amaz akadémiákon, a hol a mi művészeink képződtek. A régi nemzedék Bécsben, az új pedig Münchenben járt.

A bécsi akadémia korábban igen jó hirben állt. Bár Füger vezetése alatt, a Mengs és Dávid szelleme szerint, egy ideig egész iránya és működése nem volt egyéb, mint az üres eclecticismus, mely másol és másol mindig ugyanazon modor és ugyanazon mérték pontos megtartásával. Mert a rajzbeli szabatoság, alaki szépség és festésbeli gondosság, nála modor és mérték, tartalom és szellem. Tárnya lehet különböző: mythologia, história, legenda, — csak a modor és mérték maradjon meg, mert ez csalhatatlan. Hiszen az eredeti tehetség, mely elég kicsapongó izléssel jellemzetességre, kifejezésre, természetességre, hűségre és eszmére törekszik, olyan útvesztőbe mehet, a melyből sohasem találhat vissza a művészet egyenletes országútjára, melyet az akadémia tekintélye és méltósága felügyel és megszentel; míg az iskolai jártasság, mely óvatos lelkiismeretességgel a modor és mérték mellől el nem tántorodik, mely önállószkodó szeszélylyel tárgy, ember, díszlet, szín és világitás tekintetében nem válogat, biztosan halad és bizonyosan eljut a siker és elismerés kapaszkodójára, sőt az akadémiai tanárság székébe is, a honnan tovább hirdetheti, hogy nincs másban üdvösség, csak az eclecticismusban. Azért üldözte az eredetiséget; s ha tanítványai közül valaki, mint Overbeck, Pforr, Vogel, Hattinger, Sutter arra vetemedett, hogy a mit az antikok és modellek tanulmányozásából elsajátított, azt eredeti

képben, eredeti felfogás és szerkezet szerint értékesíteni fogja, — egyszerűen kizárta kebeléből. Ám a kizárt szellem később F ü h r i c h és K u p f e r w i e s e r személyében visszakerült az osztrák fővárosba, a bécsi akadémiába, a diadalmas romanticismus lobogójával. S a szinezés elhanyagolásával a mesteri rajzban és mesteri szerkezetben kereste az igaz művészetet s e kettő összehatásával és erejével kísértette meg a gondolatot és érzést minél közvetlenebbül, minél hatásosabban kifejezni. Az erő és eszményiség nem egyszer sikerült neki; maga a festés ritkábban. Führich és Kupferwieser együttes hatása alatt mégis pár évtized folyamában az egyházi és történeti festészet eddigelő szokatlan elismerésre és dicsőségre emelkedett. Majd következett Waldmüller, ki tanártársai közül kiválva, a realizmus terére csapott. Egészen felhagyott a másoltatással, a régi mesterek kegyeletos tiszteletével s helyettök az élő természetet s az élő embert tanulmányoztatta. Künn a szabadban, hol a fény és árnyék legmesteribb játéka özönlik el, rajzoltatott és festetett legörömeoseb. Maga is innen meritett csillogó colorittal. Különösen szerette a falusi népet s a gyermeki világot, melynek köréből a kedély ritka melegségével kapta ki és alkotta meg ragyogó idylljeit. S jött R a h l, a ki Waldmüllerrel egy időben élt és tanított, nagyobb népszerűséggel magán iskolájában, mint az akadémián. Nagy és nemes művész, kit K e l e t i G u s z t á v a szerető tanítvány megbocsátható túlzásával Lionardohoz és Rafaellohoz emel azzal a megokolással, hogy annak csata-kartonja, ennek Constantia-ütközete csak az egyéni nézet előtt érhet többet, mint a Rahl Cimberék csatája. Iránya az idealismus, szertelen csapongás nélkül. Mert egészséges érzéke, finom tapintata mindig megőrizte a félszeg túlzástól. Nem bölcselkedni akart, hanem festeni, s művészete korlátait soha sem lépte túl. Alkotásai közül még a legeszményibb is józan mérsékletet mutat. A német szellem speculativ eszméinek és rejtélyeinek kergetése helyett a történelmi és emlékszerű festészet feladatának tiszta felismerésében, az ideges szeszély és csiklandó érzékiség helyett a színben, kezelésben, az alakok bizonyos hősie jellemzésében fejt ki erejét. Rahl a régi mesterek kezén megáll azon határvonal előtt, hol az eszme és alak szépséget cserélni, vagy egymást megsemmisíteni kénytelenek. Az ő érdeme, hogy a hanyatló stylérzékét fölélesztette, a széles formák és stylszerű alakok értékét hatásosan feltüntette és meggyőzőleg elismertette.

A bécsi akadémián nevelkedtek, stíljok és irányok megállapodása idejében, Haan és Zichy, az Kupfelwieser, ez Waldmüller oldalán. Thán, Lotz, Keleti és annyi más, a Rahl vezetése alatt, míg a fiatal nemzedék, szinte az egész mai művészi had, közte Munkácsy, Benczúr, Lietzen-Mayer, Wagner, Madarász, Székely, Baditz, Mészöly, Roskovics, Spányi, Aggházy, Greguss, Feszty, Tölgyesy, Bihari részben vagy egészben München növendéke.

Mert München művészi hírneve már több mint félszázad óta legelső a német városok között. Hírneve nagyságának alapvetése I. Lajos király műszeretetéhez és Cornelius Péter lángeszéhez fűződik. Nekik köszönhető, hogy München Németország művészetének legújabb történetében ezt a kiváló helyet foglalja el. I. Lajos király, a kit a bajorok, különösen pedig a művészek szeretnek nagyra nevezni, bő és okos áldozatkészségével az emlékszerű építkezések egész hosszú sorát indította meg s a Glyptothékát és Pinakothekát betöltötte a képzőművészet sok remek alkotásával. Nemes fogadásához, melyet Rómában felbuzdulva tőn, hogy a bajor fővárost Németország középpontjává teszi, lázas sietséggel és tapintatos belátással fogott hozzá, maga köré gyűjtve a romanticismus friss fuvalma alatt megmegpezdült új tehetségeket, a „kolostori testvéreket”.

A régi idők mystikus távola s a romanticismus ábrándos köde szokatlan varázsszal ragadta meg képzelőket, merész álmokat szőttek, ellenzéket alkotva az eclecticismus modorosságá ellen s követelve a teremtő szellem szabad szárnyalásának jogát. Szerencsére sokan voltak s köztük genialis tehetségek; így az álmok szövése nem maradt merengő vívódás, hanem igazán a német művészet megújodására vezetett az. És szerencsére nem állottak délibábos földön, hanem I. Lajos királyban, ki még ekkor trónörökös volt, oly maecenásuk akadt, ki biztos földet adhatott és adott felcsapongó működésük teréül. A művészi raj Lajos trónörökös meghívására, élén Cornelius Péterrel, hazatért Németországba, majd bevonult Münchenbe, és megkezdődtek a pezsgő alkotás nemes versenyben folyó évei. Az új szellem ihlete új erőket keltett.

A romanticismus, mely a német irodalomban beteges túltengésben veszett el, a német festészetben hatalmas virágzást szült és érlelt: emlékszerű műveivel tele minden nagyobb német város. Leginkább pedig München.

Ez a festészet — az emlékszerű festészet. Frescóival fölékesítette a nyilvános épületeket, hogy láttukra a közönség buzduljon és lelkesüljön. Egész iránya az idealismus világa, ott is a fenséges köre. Forrása a vallások mythológiája, a történetek könyve, olykor a nép-regék. De mindig és mindenütt ez eszmének hódol, ennek rendel alá mindent. Sokszor vét a rajz ellen, még többször fogyatékos a színezésben; úgy, hogy magának az iskola mesterének, Corneliusnak, szigorubb kritikusiai szemére vetik, hogy festő létére nem fest; s az olaszok előtt ő és társai csak a „maestri della maniera secca“ voltak. Annál hatalmasabban nyilatkozik ereje a gondolkozásban; nagy gondolatot megragadni s azt szerkezetében hatalmasan szinte drámai közvetetlenséggel kifejezni, a mi neki és iskolájának osztályrésze volt. Alakjaik, színeik, rajzaik rávallanak ugyan Olaszországra, a hol közülök a legtöbbben tanultak: azonban egész alkotásaikból mégis a nemzeti szellem sugárzik ki. Igen, nemzeti és eszményi, e két nagy gondolatért lelkesedtek, e két nagy gondolat felvirágoztatásában fáradoztak; megvető kicsinyléssel menve el a köznapi fölött. Az eszmében és annak kifejezésében keresték a hatást, nem a mellékességek művelésében. Világuk a fenséges eszményi világa volt s minden művökön annak a tiszta levegője fénylett.

Ez az eszményi gondolkodás a német művészetet megújította s az akadémiai színtelenség helyett a nemzeti bélyeget nyomta reá: minden tekintetben magas lendületet adott neki. Az ötvenes évek előtt a legkitünőbb tehetségek, még ha el is hajoltak némileg a romanticismustól, mint a különczködéseiben félvad Genelli s a satirikus erű Kaulbach, kit Cornelius a német festészet Heinejének nevezett el, az idealismus hivei voltak. Az 1852-iki müncheni kiállításon, melyet a művész-akadémia felállításának félszázados emlékére rendezett, még ez irány uralkodását mutatta be. Ott volt a tárlaton a régi gárdának vezető mestere, Cornelius, egyik leggenialisabb cartonjával, az Apokalyptikus lovagokkal, mely a berlini Campo Santo számára János Jelenéseink VI. része szerint az emberiség pusztítóit, a Halált, Háborút, Dögvészt és Éhséget ábrázolta, megragadó erővel és kegyetlen humorral. Ott volt a római nazarénusok feje, Overbeck, Jézus életét magyarázó rajzaival; Kaulbach a Bábeli toronnyal, Führich, Rethel, Preller, Genelli, Ramberg, Schwind; az ő képeik, illetve cartonjaik, váltak ki a kiállítás gyöngyeiként. Ez iskolának fe-

ledhetetlen érdemei, a mesterek kitünő nevei, a közönséget még kegyeletos tisztelettel töltötték el; s a már jelentékenyen mutatkozó új irány a realismus és colorismus képviselői előtt az elfogult érdeklődéssel haladt el. Már ekkor ez az új irány, ha a kiállításon az idealismus iskolája uralkodott is, szintén szembeötlő eredményeket ért el, mintegy másfél tized óta fejlett és erősödött. 1843-ban történt, hogy Du Biefve és Gallait fiatal belga festők két történeti képe: A brabanti nemesek compromissuma és V. Károly trónlemondása Németország nagyobb városaiban kiállítva ragyogó, gazdag színezésével általános csodálkozásra talált. A fiatalabb nemzedék megkapva a reális felfogástól s a színpompa bűbájától, az új nyomot próbálgatta jární, évről-évre tekintélyesebb számban és hatásosabb sikerrel. Az 1858-iki kiállításon, mint említettük, már meglátszott növő ereje, az 1869-iki müncheni nemzetközi tárlaton pedig már övé volt az uralom. Franciaországban és Belgiumban a colorismus már teljes virágzásra jutott; Németországban is felülkerekedett, de még egész igéző színpompájában, s ennek mesteri biztosságában nem érvényesült, a minthogy a németek is beismerik, hogy még e tárlaton művészeik a francia és belga művészekkel nem versenyezhetnek. Piloty hatása s iskolájának működése még csak ez idő szerint kezdett hatalmasabban fejledezni; de esztendőről-esztendőre nagy diadalokat aratott már akkor is, még inkább ezután, kivált az 1879-iki müncheni nemzetközi kiállításon. A mester évekkel ezelőtt elhunyt, mai nap még sincs német festő, kinek annyi kitünő tanítványa volna, mint neki; s nincs német város, hol a festészet oly gazdag és hatalmas életet mutatna föl, mint München.

Ennek köszönheti München, hogy oly nevezetes festő-város. A művelt világ minden részéből özönlik bele a fiatal nemzedék, hogy kitünő akadémiajában tanuljon és okuljon, tehetsége erőt és szárnyat kapjon. Mi magyarokul éppen különös előszeretettel látogatjuk a bajor fővárost, mert hiszen jeles és hírneves művészeink élnek ott, mint LietzenMeayer, Wagner, Böhm, Baditz, kiknek neve és sikere csalogató magyar ifjainkra nézve, úgy hogy a magyar mester-iskola daczára minden esztendő újabb-újabb áramlatot visz oda s a müncheni képző-művészeti akadémia ugyancsak hangos tőlük. Természetes, hogy tele fejöek álommal, szívök tüzzel, hogy lelkesednek a mai müncheni festészetért; pedig ennek minden érdeme és fénye mellett szembezőkö gyöngéje és hibája is van.

Már 1879-ben, a nemzetközi kiállításon fölismerszett, a Kunstverein rendes havi tárlatain pedig még inkább és huzamosabban megfigyelhettük, hogy merőben ellepik a genre-darabok és tájképek. Mert ismétlődött újra, a mi annyiszor csattanósan bebizonyult, hogy bármi művészetet csak az eszmék éltető ihlete és ereje táplálhat örökkön, hogy csak az eszme és alak összhangja tarthatja meg lehető tökélye szívonarán, hogy mihelyest az eszme mellékes és a művész főfigyelme a külsőnek tüntető megalkotására fordul, — lassan-lassan a hanyatlást készíti elő. A mikor a magyar költészet a classicismust csupán az alaki szabatoságban, a lábak perdületességében és rímek bongásában kereste, e megtévedése közben kiveszett belőle az erő és velő; viszont a mikor a népiességet a vidéki kifejezések, helyi különösségek, viseletek, alkalmiságok, esetlegességek felfűzésében és megdalozásában találta, e kelmeiség rideg levegője az egyetemes emberi eszme és nemzeti érzés legigazabb és leggyöngédebb virágait pusztította el. S a mikor a német festészet annyira ragaszkodott az antik plasztikához, hogy saját jelleméből kivetkőzött, képein minden alaki szépségek daczára emberei oly feszesek s oly merevek voltak, mint valami basso-relievon, mélyebb kifejezés és benyomás nélkül; vagy a mikor éppen a festés elhanyagolásával bölcseleti kérdések fejtegetésére, a speculativ szellem ködlő feltevéseinek és rendszerező számításainak közvetítésére vállalkozott, holott képző és szemléltető és nem szóló művészet, épp úgy hibázott, mint a mikor a nemesebb eszmék, mélyebb érzések s nehezebb művészi problémák elejtésével a draperia, a kelmeiség kultusában állapodott meg. A Piloty-iskola igenen számos művén, még a komoly-történeti vagy történeti genre ágában is, olyan csodás gonddal festette meg a drapériát; a különböző bársonyok, brokátok és egyéb kelmeiségek bámulatos coloritjával olyan meglepő színhatást teremtett, hogy szinte elkápráztatott és az eszméről megfeledkeztetett. Kiállításunkon is érdekes és jellemzetes példánya volt ennek Benczúr Gyula mesteri XV. Lajos és Du Barry hercegnőjében. A pikans és érzékies, különben szellemes kép tárgya kisszerű ötlet: XV. Lajos felszolgál kedvesének, Du Barry hercegnőnek, ki lovagló ostorával kaczerán legyinti meg a fejedelem orrát. De micsoda festés! Az ellentétes és összhangzatos színek micsoda merész játéka, micsoda bűvös pompája! Benczúr nem hiában e colorista iskolának egyik legszerencsésebb képviselője, ki mesterét több alkotá-

sában, mint például a müncheni évszázados-ünnepi képen, segítette és helyettesítette, a coloritot igazi remekelésig vitte. Az egész alkotás még sem egyéb, mint szemképráztató és érzécsiklandó sikamlósság csillogó draperia-cultus felemelő eszme elismerése helyett. Benczúr hamar megtért e sikamlósságból, mert e képe még eredetileg 1874-ben készült; de hány kisebb tehetség üresedett el végképp? Mert a draperia sohasem lehet művészi tartalom, csak az eszme érzéki megjelenítésének eszköze; minden remekelés mellett épp úgy nem mérkőzhetik valami isteni gondolattal, mint a Rembrandt louveri disznóbele Rafaello vaticani Madonna-képeivel.

Ez az üresség a mai genredarabokon és tájképeken tagadhatatlanul kitetszik. Minthogy a drapéria-cultussal a mellékes elve győzött, a legtöbb müncheni festő, s kolozsvári tárlatunk tanúsága szerint a legtöbb fiatal magyar tehetség is, a külső érvényében ismerte föl a belső értéket is; s felszárnyaló ihlet helyett, mi az emberi műbe alkotó aethert lehell, gondtalanul és gondatlanul másol. Az élet tarkaságából, a természet végtelenéből valami színes, valami töredékes részletet kikap és vászonra festi. Talán megvan benne a való látszata, meg a hűség és igazság; de hiányzik belőle az eszményi, minek a valón át kell csillámolnia; az egyetemes, minek a töredékesből ki kell sugároznia. Mert a művészet nem lehet csak a való látszata; több az: a való eszményítése, alakban az eszmének, s végében a végtelennek érzékítése!

Az oly realisták és naturalisták meg impressionisták, kik a festészet terén az élet és természet egyszerű utánaképzésében keresik művészi dicsőségüket és üdvösségüket, lemondanak éppen művészi voltuk magasabb hivatásáról és jelleméről, a teremtésről.

A képírás ily felfogással művészet helyett mesterség lesz. Történeti, egyházi, általában emlékszerű alkotások helyett mindenféle aprócseprő, napi érdekű festések szaporodnak el, melyeken mindenek előtt maga a modell ötlük szembe, saját kifejezésével és nem a művész eszméjével; maga a tájék saját benyomásával és nem a művész ihlető hangulatával. Emlékezzünk csak vissza; kiállításunk meg fog győzni ez állításról.

S aztán micsoda egyoldalúság tárult elénk! Volt összesen 89 művésztől 195 mű, és pedig:

Genre	76.
Tájkép	83.
Arczkép	14.
Állatkép	8.
Csendélet	6.
Történeti kép	4.
Egyházi festés	3.
Allegoria	1.
Szoborcsoport	1.

A genre és tájkép volt tehát együtt 159, míg a többi valamennyi műfaj 36.

III.

Mi az oka, hogy e két festészeti ágat annyi festő műveli? Valjon az-é, hogy mai időtt kevés a lelkesedés, mely nagyra ösztönözne, kevés az erő, mely nagyot bírna? Valjon az-e, hogy egyszerűen a dolog könnyebb végét keresik művészeink s tehetségükön alól beérik a napi életű művekkel? Valjon az-e, hogy a mi korunk egyáltalában szegény, elközönségesedett; nagy eszméi, nagy törekvései, nagy eseményei nincsenek? Végképp elvesztettük-e érzékünket a fenséges iránt és csak a középszerűnek s a kézzelfoghatónak tudunk örüdeni?

Ne keressük a korban a hibát; a mai emberöltőben van az. Mert ez a kettő, a mennyire lehet, megkülönböztetendő. A mai kor nem szegény nagy eszmékben, nagy törekvésekben, nagy eseményekben. Szükségtelen volna ezt az állítást részletesen megokolnunk. Gondoljon csak a közönség ama világra fontos politikai kérdésekre, melyek a leviharzott 3—4 évtized alatt megoldást nyertek s mérlegelje csak azon jelentőséges társadalmi problémákat, melyek legközelebb megoldásra várnak! Igaz, hogy a társadalomban nagyon érezhető a ziláltság; az élet nagyon is kufárkodik. A politikai zsidbadság és polgári cynismus ijesztő; de hát sokkal jobbak voltak-é a viszonyok a XVI-ik században? Vallási és világi háborúk dühöngöttek országok szerte, a politikai elnyomottság és polgári nyomorultság földhöz láncozta a népeket: mégis akkor emelkedtek a művészetek a legmagasabb virágzásra! Igen, mert akkor az emberekben lázas érdeklődés, szívben gyökerező hit volt az eszmék iránt; lobogó szenvedélyvel

csüngöttek a viharzó eseményeken, a lélek egész odaadásával magasztalták, a kik bennök meggyőződésük diadalát ünnepezték vagy, a szenvedély elvakult dühével fordultak dicsőbb korba vigaszért azok, kiknek ügye meggyőződésük szerint elbukott. Nemzetek és népek mai nap is fellángolnak s lelkesedésükben hősi tetteket végeznek; de a nagyratörő hit a mai emberöltőnek csak a mélyebb rétegeiben buzog igazi ősforrással.

A mi nemzedékünk magasabb rétegei, a műveltebb osztályok nagyobb részint nagyon is józanok; tudások erős, kedélyök sívár, érzékük vásott, izlésük mesterkéltséggel s hitüket a fenséges iránt elvesztették.

A művész-világ ilyen közönségnek dolgozik mai nap. Nem magyarázható-e meg, ha a nagyravágy megcsökken, a törekvés elsekélyesedik s a nemes alkotások helyett az apró genrek szaporodnak el, túlművelésre találhatnak. Az apró darabok, melyek a hiúságnak hízelegnek, az érzéket csiklandozzák, a lusta észnek is nyíltan beszélnek, könnyebben kelnek el, mint az emlékszerű alkotások.

Ez az olcsó siker áramlata. Ellene nem segít semmi egyéb, mint erősebb hit, mélyebb szenvedély a szívben, magasabb törekvés az akaratban, fellángoló és kitartó lelkesedés a fenségesért és eszményiért. Csak rajongás legyen, a mi ihlet; szorgalom, a mi fejleszt; tehetség, a mi biztat, — a művészet diadalmat ülhet hitetlenségnek közönyön, önző anyagiságon és lelki petyhüdtésen!

Ime, ott a példa a lengyel történeti festészet kifejlődésében és felvirágzásában. A legkedvezőtlenebb viszonyok közepette — a legbiztosabb siker. A nemzet feldarabolva, a társadalom meghasonolva, szegénység, nyomoruság, elnyomás, üldözés nyügében; de a nemzeti Genius mindezen bajon fölülemelkedett és megdicsőült; mert lángész és tehetség rajongásban és szorgalomban versenyzett egymással. Matjkó, a hirneves mester szerencsétlen hazája magasztalására és halhatatlanítására szentelte ecsetét; s a lengyel nemzet viharos, de vitézi koszoruk virágaival ékes multjából már eddigelő több, mint száz képen örökítette meg a felemelő és bátorító mozzanatokot! Mert a művészet gyönyörűség és vigasztalás; gyönyörűség a szemnek, vigasztalás a léleknek, mikor a józan földi való köréből a magasztos eszmények sугaras világába ragad. S ki a realizmus és naturalismus, meg impressionalismus apostolaként a durva létet és pusztát természetet a maga sokszor éles és sokszor salakos tüneményeiben másolja, félre-

ismeri a művészet igazi hivatását; de épp úgy félreismeri az is, ki történeti festő létére az országos csapást képező és leverő eseményeket örökíti meg, mert velök mindig komoran érinti a kebelt, noha a veszteséget a honfi szív már elviselni megtanulta, az egyéni érzés megszokta is. S Madarász Victor „II. Lajos holttestének feltalálása“, Horovitz Lipót „Jeruzsálem síralma“ bármilyen jeles képek legyenek, a nemzeti szellem nemesítő élesztői nem lehetnek. Mert lelkesítheti-e vagy tettekre hevítheti-e millió ilyen kép a magyar vagy zsidó népet, mikor egytől egyig csak a feltámadás, az új élet ellen beszélnek? Minél nagyobb számmal, annál erősebben. Nem lennének egyebek, mint a nehéz szenvedések között való hosszas haldoklás gyászlapjai. Matjkó és iskolája, Rossovski László, Krzesz József, Styka János, Pruszkowski Vithold, Kossak Albert épp oly hazafias tapintattal, mint művészi érzékkel a lengyel dicsőség fényes lapjait írja egyre, — táplálva a reménységet, ápolva a hitet, élesztve a honfitüzet. Ki tudja, hogy nem hat-e majdan a nemzeti újjászületésre? S ha ez a nemzeti újjászületés elmarad, a mi bizony sokkal valószínűbb, mert három nagy hatalom politikai érdekeinek sziklája nehezedik az egységes Lengyelország koporsójára: még mindig Szent és magasztos tisztet teljesít a lengyel történeti festészet, mikor a virrasztó nemzet fiaiban fentartja a várakozást a feltámadás iránt!

Nekünk magyarokul, Istennek hála, nem a feltámadást, hanem az életet lehetne és kellene hirdetni. Tele történetünk megragadó részletekkel: korszakos diadalmakkal és hősi alakokkal. Kínálva kínálkoznak a művésznek. Ott az Árpádok, az Anjouk, a Hunyadiak, Bethlenek és Rákóczyak ragyogó Pantheionja. Maga Szent István, Nagy Lajos, Hollós Mátyás élete és uralkodása dúsan áradó forrásul szolgálhatna az alkotó lelkesedésnek; csak volna, ki belőle legalább oly nemes szomjuhódással merítene, mint Rubens IV. Henrik és Medici Mária hercegnő házasságából vagy Menzel Nagy Frigyes hadakozásából. S ott nemzeti, hun és magyar mondáink csillogó könyve, teli annyi nemes és csodás jelenettel; csak olvasni és tanulmányozni kellene, mint Rethel és Schwind tette a némettel. S ott művelődésünk, állami, vallási, irodalmi, zenei és közéleti fejlődésünk nevezetes és hatásos eseményei; magyar legendáink, regéink, meséink, dalaink és költői elbeszéléseink édes és bájos mozzanatai, — valamennyi gazdag és változatos anyaga a festői képzelemnek!

Művészeink alig veszik észre, alig ismerik; vagy ha ismerik, alig érintik. A történeti és nemzeti sugallat, az emelkedettebb ihlet vajmi ritka bennök! Pedig találóan mondja Ipolyi, hogy nekünk főfeladatunk a mellett, mikép művészetünk jó, szép és szabatos legyen rajzban és színben, nemes felfogásban és kivitelben, — annak nemzeti jelleme, hogy magyar legyen kifejezéseiben s alakításaiban, hogy a nemzet típusának és jellegének, szellemének és gondolatának kinyomatával bírjon s hazai életünknek népies, nemcsak alacsony, vagy éppen durva jeleneteiben, hanem magasabb szellemi, történeti, erkölcsi, vallási, legendai, eposzi, regei, mondai stb. eseményei és eszményei felfogásában s előállításában adjon méltó alakot. Ez által emelkedtek fel a régiebb s újabb olasz és németalföldi, az ó és új német, spanyol és francia iskolák. E nélkül nincs eredetiség és nincs nemzeti iskola. Igen, nekünk első, hogy nemzeti művészetünk legyen, hogy magyar iskolánk fejlődjék; mi nem mond ellent annak, hogy művészetünk azért az európai művészet magaslatára emelkedjék. Sőt inkább föltétele annak. Munkácsy, Beniczúr ezzel kezdte s ezzel nyerte első sikerét, mi nem hátráltatta egyiket is abban, hogy európai színvonalra jusson.

De magyar művészeink nem okulnak a lengyel tanulságon, nem hevülnek a magasabb irányokért. Vagy nem bennök, hanem bennünk egész nemzetül van a hiba, hogy mai napság lángész és tehetség nagy eszmék és alkotások iránt nem fogékony vagy rájuk sem termett. Mert a mint a politikában, a híres értelmezés szerint az exigenciák tudományában a józan megalkuvás és lassu építés korát éljük; s a mint a költészetben az akadémia elég bőkezűséggel osztogatott aranyai daczára kimagasló művek, tüneményes remekek nem támadnak s a kitüzött jutalmak vagy közepes sikernek jutnak vagy bent maradnak: úgy festészetünk terén is a magasabb műfajok, a történeti és egyházi festés nem fejlődnek és nem izmosodnak. A magyar közművelődés koszorus vezére, Trefort Ágoston, az egyház műszerető főpapjai, Ipolyi Arnold és Tárkányi Béla, s a magyar művészet lelkes pártfogója, Ráth György, már egy évtizeddel ezelőtt megérezte ez aggasztó jelenséget s pályadíjak alapításával törekedett segíteni rajta.

S mi lőn az eredménye?

A pályázatok áttekintése azonnal felvilágosíthat. Az, hogy az Ipolyi-féle történeti pályadíjjal vagy egyszerűen kisebb színezett

kartonokat kellett kitüntetni, mint a Lotz Hunyady János halála és Szent István alamizsna-osztása, Székely Bertalan Zrínyi Miklósa Szigetvárott és Ebner Lajos Tatárjárás utánja; vagy pedig a díjat nem lehetett kiadni, mint 1884- és 1885-ben, mert a művekben hiányzott az emelkedett felfogás, a jellemzés mélysége és erélye, az ábrázolt jelenet lélektani igazságainak kifejezése, a történeti festés legfőbb kellékei. A Ráth György-féle történeti vagy más genrebeli pályadíj egy évtized alatt egyszer sem jutott, mert nem juthatott, történeti képnek. Az állami és Tárkányi-féle egyházfestészeti pályázatok sem termettek gyümölcsözőbb aratást. Mert sajnos, nem volt a ki a jeles és nyertes színvázlatokat nagyban megfestette volna, a ki a művészi léleknek szárnyakat adott volna; pedig a mi művészeink a megrendelés és biztosítás nélkül, csak a Genius nagyratörő erejéből nem vállalkoznak. Nem magasztalható, bár magyarázható elkedvetlenedés. Mert igaza van Trefortnak, hogy hazai művészetünk, mai fejlettsége fokán, immár joggal számíthat ama három rendbeli magasabb hatalom támogatására, melyet saját érdeke is a művészet ápolására utal. E három hatalom: a magyar állam, magyar egyház és magyar társadalom. A művészetet immár be kell vezetni nálunk is a középületekbe, templomokba, iskolákba, nyilvános terekre és sétahelyekre. Az állam nyisson tért a képzőművészetnek a középületekben, az egyház a templomokban, a főurak és főpapok, meg vagyonos polgárok magán-házaikban. Mert Olaszország és Németország ragyogó képekkel hirdeti, hogy az emlékszerű festészet kifejlésében és felvirágzásában csak ez a biztos és hatékony eszköz! Pályadíjak nem elegetendők.

Különben a festészet magasabb ágai sem meg nem erősödnek, sem fel nem virulnak. Csak olykor terem rajtok.

Imhol a mi egész tárlatunkon nem volt több történeti kép, csak négy. Benczur „XV. Lajos és Du Barry hercegnője“ mellett a Thán „Ezeréves honfoglalása“ tűnt ki rajzának és előadásának szépségével. Noha vázlat, apró szélképekkel, mégis az alakokban és csoportokban kifejező hősiesség beszél, Árpádhoz és daliáihoz méltó. Persze hatalmas, emlékszerű sorozatban, a mire tervezve van, még inkább megragadna. Kriesch Aladár képe, „II. Rákóczy György holttestének kiragadása saját hivei által a Szász-Fenes melletti csatából“, biztató jel mind a fiatal képíró hivatásáról, mind komoly töb-

rekvéséről. Még rajza és színezése bizonytalan, szerkezete zavaros, de élénk érzeke van a drámai mozgalmassághoz; minden esetre több, mint Spányi Kornél, ki Murányvár bevételeivel nem a kifejezésben, hanem a jelenetezésben keresi a hatást. Wesselényi, Széchy Mária tartása nagyon színpadias, festése feltűnő, ege keresett; mégis minden hibája daczára hatásos munka. Érdekes, hogy Erdélyben, a Wesselényiek földjén, még azt sem kérdezte senki, hogy mi az ára?

Vallásos kép volt három. Kettő azonban, Pataky László Utolsó kenetje, mely szerencsétlen felfogásánál és tárgyalásánál fogva visszataszít, és Templom előttje, mely kétségtelenül megkap, inkább genre; Molnár József képe meg, Krisztus 13 éves korában a templomban az írástudók között, eszmében nemes, kivitelben modoros. A ki az olasz gyűjteményeket ismeri, emlékezni fog, hogy a renaissance festőinek kedves tárgya ez, csak hogy az ő kis Krisztusok arcza lelkesebb és magasztosabb, írástudóinak kifejezése beszédesebb és jellemzetesebb. Molnár hideg és bágyatag, mintha képe a kolostori testvérek elványadó hagyománya volna!

IV.

A kolozsvári képkiallításon e szerint nagyobb alkotások nem voltak s a „nemzet megdicsőítése“ a szó nemesebb értelmében elmaradt. A tárlat átlag nem állott magas színvonalon; de mégis örömmel és hálással ismerjük el, hogy elért oly színvonalat, mint a rendes havi müncheni és bécsi kiállítások elérnek. Igaz, hogy genre-darabjai és tájképei közt fölös számmal fordult elő olyan, mely inkább szokásos feladat, mint egyéni gondolat és hangulat megoldása volt; de akadt elég olyan is, melyben a művész egyénisége s a nemzet és haza jellege híven tükröződik vissza, a népelet és ország egy-egy töredékének jellemzetes visszaverődéseként. A genreben főleg az ifjabbak, a tájképben az öregebbek jeleskedtek.

Mind a két nemzedék csoportja tömeges. Ott szerepelt mindennek előtt Roskovics Ignácz Kis gourmandja: fiatal leányka kis nyállal, mely a virágok között finyásan válogat. Épp oly vonzó és kedves, mint e ritka tehetségnek minden műve. Elevenség, ötletesség, humor és melegség csillog ecsetje alól. Aztán Feszty Árpád kinek beszédes képe: A kárvallottak, magyaros jellemével, váltakozó kifejezésével, erőtelen színezése daczára is leköt. Bizonyynal korábbi

munka, mert mai nap e hivatott képvisrónk az egyházi festészet terén csattanós diadalt aratott, teremő ereje magasra lendült; mint az emelkedő pálya érdekes emléke különös figyelmet érdemel. S ott szerepelt Bihari Sándor, két képpel is. Román temetése jó munka, de Kéjútazása a Zagyván kitűnő kis darab. Mennyi élet, mennyi igazság a kis családi kör jellemzésében, mely kétségtelenül valami vasárnapon sajkára kel, hogy a ringó habon és enyelgő szellőben felviduljon! Férfi, nő és gyermek merő öröm, vigasság! Aztán Balló Ede, kinek Pista bácsija tősgyökeres és nemes paraszt, jellemző fővel és jóízű kifejezéssel; a kínálgató két fehérnép szivesség, nyájasság és természetesség. A szerkezet kerek; rajz és szín szabatos és összhangzatos. S ott Gyárfás Jenő, ki eredeti és erős tehetségével néhány esztendőnek előtte annyi reményt és feltűnést keltett, Tetemre hívása, Arany mesteri balladájából merítve, a képzőművészeti társulat művészi nagy díját nyerte el 1881-ben; azóta alig hallunk róla. Pedig most bemutatott képe is élénken beszél hivatásáról, ha nem is haladásáról. A tél öröme — a disznó tor tarka és változatos csoporttal tárul élénk. Sok jól ellesett arczczal és mozdulattal, de szerkezeti hiányokkal. Meg ott Stettka Gyula, Skuteczky Döme, Révész Imre, Kéméndy Jenő, Szirmay Antal és sok más.

Itt szerepelt az öregebb nemzedék tagjai közt Mészöly Géza a maga apró bájos képeivel, melyeken a Balaton nádasai, színjátékos hullámai édes és titokzatos költőiséggel susognak, mintha a felettök mosolygó ég bárányfelhőiről álmodnának. Aztán Ligeti Antal a maga meleg érzésével, a szép és összhangzatos vonalak és alakítások előszeretetével; ihlett felfogással és gazdag kedélylyel, a nap áradó fényével és a térbeosztás nagyszerűségével. S itt szerepelt Telepy Károly éles megfigyelésével és hangulatosságával; míg egyfelől a természet szépségeit híven varázsolja vissza, addig másfelől rajtok mindig valami nemes ihletet áraszt el; különös fogékonyságot mutat a magyar ég és levegő játéka iránt. Aztán Spányi Béla, csillogó festésével és elcsapott távlataival. Sajnos, hogy a bajor hideg levegő borúl nem egy alföldi képére! Aztán itt szerepelt Markó Károly, a maga egészében és részleteiben összhangzatos műveivel. Hírneves apjának méltó tanítványa, mint Ligeti; meleg költői hangulattal és színezéssel; Palazzacciója úgy érint, mint valami bájos elégia. S itt Bródszky Sándor és Molnár József, régi jó mesterek, kik

fáradhatatlanul ismétlik önmagukat, meg Cserépy Árpád, Somogyi Dániel és számos újabb képművész.

A többi műfajok képviselői közül meg kell emlékeznünk Haan Antaltól, a szerény és igaz tehetségről, kinek kicsi tanulmányfeje valódi csecsebecse. Mesteri rajz, meleg színezés, mely rávall egyfelől az olasz renaissance nagy mestereinek tanulmányára, másfelől a capribeli szép fiatalságra, mely egykor a nagy Augustust is elbűvölte; Pállik Béláról, az ő csodálatos birkáiról, melyek kifejezése egyéni érzésig emelkedik és gyapja ritkaság. Mert olyan gyapjat, mint Pállik, mai nap alig tud még festeni valaki Európában. Valahol azt olvastuk róla, hogy egyik juhcsaládja nyílt árverésen 12,000 fiton kelt el. Feltűnő összeg. Az ismertető megtudakozta, hogy ki vehette meg? Valami német posztógyáros, mint olyan képet, melyen a legszebb gyapjat látta életében. Ennek az úrnak pedig értenie kellett, hiszen mestersége. S meg kell emlékeznünk Thoren Ottóról, kinek tehenei minden elismerésre méltók; egyrészt kisugárzó értelmességök, másrészt takarosságok és húsosságok oly annyira kitünteti őket, hogy az állatfestés legsikerültebb termékeihez tartoznak mindig; s utoljára, de nem utolsónak Zichy Mihályról, kinek eszmében és érzésben gyönyörű allegóriája a tárlat legszellemesebb darabja volt! Micsoda könnyűség, beszédesség; a jellemzés micsoda mélysége és átható ereje ömlik el az egészen!

Kettős kereszt alatt három fiatal leány látható a szülői siron. Körül, jelképes ábrázolásban, feltűnnek az élet veszélyei. Jobbfelől a nyomor sötét alakjai rémítik az egyik leányt; balfelől szerelmi mámor és gyönyör ingerli a másikat. A harmadik égre emelt tekintettel fohászkodik. Felnyúló alakjára a napnak felhők mögül kitörő sugarai glóriát hintenek. Az érzelmek és gondolatok ott küzdenek és viharzanak az arcon és szemben s félreérthetetlenül beszélnek a mozdulatokban! A kép hatása még sokáig rezeg a szív húrjain; élvezettel és épüléssel hagyjuk el.

V.

Elismerés és köszönet e képkiállításért a magyar képzőművészeti társulatnak!

Igen helyes és minden pártolásra érdemes eszméje az, hogy országszerte csak úgy lehet a művészet, kivált festészet iránt ér-

deklódést fölkelteni, csak úgy lehet izlését az igazi szép iránt fejleszteni, ha a művészek nem várnak addig, míg a vidéki közönség is a maga nem éppen művészies természetével és nem szerfölött művészies műveltségével a budapesti nemzeti és nemzetközi tárlatokra fel-felrándul és lelkébe oltva a szépnek szeretetét, megtanulja a művészet becsülését: hanem magok keresik föl képeikkel otthon, legalább a jelentékenyebb városokban, s meghajolva kényelmességök előtt, eléje viszik az élvezetet, szórakozást, a nemesebb gyönyörködést és magasb felfogást. Így terjeszthetik aztán azt a meggyőződést, hogy a kézzelfogható érdeken kívül van még egyéb érdek is, szentebb és tisztább, az esz me érdeke, a hasznos szeretetén kívül van még egyéb szeretet is, magasabb és fölemelőbb, a szép szeretete; a polgárság ipari és kereskedelmi forgalmának istápolásán kívül van még egyéb kötelesség is, a nemzeti szellem istápolása, a nemzeti irodalom és művészet pártolása. A polgárság maga nyerne ezzel, mert a művészet mindig neveli és emeli az izlést, az izlés terjedése és haladása előmozdítja és föllendíti az ipart, segíti és élénkíti a kereskedelmet; a magyar művészetnek pedig szintén javára válnék, mert lassan-lassan piacot, vevő közönséget teremtene magának és nem szorulna csupán a fővárosra, mely bármily szép és nagy, művelt és virágzó, még sem képes egy egész nemzet, egy egész ország művészetének fentartására s termékeinek fogyasztására. Bizonyosága lehet Bécs, Berlin, München, Páris. S vagy a külföldnek, vagy a vidéknek vagy még szerencsésebb viszonyok között mind a kettőnek hozzá kell járulnia.

Sajnos, mi egyelőre alig számíthatunk arra, hogy a külföldi műintézetek és műpártolók, sőt csak a külföldi nagy műkereskedők is, Budapesten tesznek vásárlásokat. Mert bár a magyar képzőművészet az utolsó pár évtized alatt örvendetes lendületet és elismerésre méltó színvonalat ért el, s a merre csak a külföldi nemzeti vagy nemzetközi tárlatokon megjelent, mindenütt jelentékeny erkölcsi méltatást és sikert aratott, kitüntető jutalmakkal egyetemben: mégis nem lehet, nem szabad elfelednünk, hogy az ily koszorukat leginkább ama művészeink nyerték el, kik vagy külföldön élnek és működnek, vagy ott éltek és működtek, mint Munkácsy, Zichy, Benczúr, Lietzen-Mayer, Wagner, Mészöly, Baditz. Kétségtelenül nem külföldi éltök és működésök miatt, hanem azért, mivel ők emelkednek legmagasabbra.

E művészi diadalok főtényezője az ő kiváló tehetségök, mely hódításra hivatott; de előmozdította kiforrásukat és haladásukat, megkönnyítette feltűnésüket és diadalukat a szélesebb árammal folyó művészi élet, az egyetemesebb és nagyobb elismerés is.

Különben mindegy: az eredmény csak az. A műértő külföld a magyar képzőművészetet, illetőleg a magyar festészetet meg tudja becsülni, meg is becsüli: csak hogy megbecsülésében leginkább oly nevek emleget, melyek viselői, — művész hazája széles e világ — nagy művészi központokon tartózkodnak. Már pedig a műkereslet, hogy üzleti szóval éljünk, oda tolul, a hol élénkebb a műkinálat. Bécs, Berlin, München, Düsseldorf, Venezia, Róma, Páris, Antwerpen, Madrid és London, meg a mai művészet annyi más székhelye — nemzetközi műpiacz; mindenikének régi hagyománya, emléke, hírneve, közkelete van. A vevő biztos, hogy bő és megfelelő választékot talál, s ott seregel össze. Még az is, ki magyar terméket óhajt beszerezni, legjelesebb mestereink vonzása következtében külföldi műpiacon néz szélylyel és nem Budapesten.

Budapest nem nemzetközi, nem is országos — csak helyi műpiacz. Ám olvassuk végig a magyar képzőművészeti társulat Közleményeiben az esztendőnkénti művásárlásról szóló kimutatást: alig akad vidéki vagy külföldi vevő, szinte valamennyi budapesti.

Annyira már eljutottunk, köszönet a magyar képzőművészeti társulat célzatatos és fokozatos, fejlesztő munkásságának, hogy a külföldi leghivatottabb mesterek, Európa mai művészetének legünnepelebb nevei szívesen küldik alkotásukat a magyar fővárosba. Pedig még egy negyedszázaddal ezelőtt, 1865-ben, a műcsarnok tárlataira vonatkozó határozatok között első helyen áll az a pont, hogy a társulat tagja, de csak is az, van jogosítva kiállítani; kivételesen vendég művész alkotása is elfogadható oly feltétel alatt, ha igazolva van róla, hogy a művész magyar és munkája nem eladó. Ennek a föltételnek főleg második része különös. Oka és megfejtése abban rejlik, hogy a társulat kezességet vállalt, mikép a tárlatokon el nem kelt műveket maga veszi meg. Bezzeg megjárja vala, ha e határozatot el nem veti, ha ma, egy negyed század rohamos fejlődése után, a mikor minden évszaki kiállításra a külföldi és hazai művek százával érkeznek, az eladatlanokat kénytelen lenne megvenni.

A társulat nemcsak megszüntette eme határozatot, nemcsak megnyitotta idegeneknek a tárlatot: sőt esztendőről esztendőre kiutazó tisztviselői által maga hívja meg őket. Mig egyfelől künt tényleg bebizonyítja ezzel, hogy nálunk már megvan, legalább a fővárosban a szépek emelkedő szeretete és a művészetnek növekedő pártolása, hogy nálunk a külföldi mesterek már nemcsak erkölcsi elismerést, de anyagi sikert is remélhetnek; addig másfelől bent termékenyíti művészetünket, mert jeleseinkkel új eszmék, új irányok képviselőit helyezi, mintegy versenyül, szembe; nemesíti közönségünket, mert a tökéletesebb alkotások szemlélete és élvezete által finomítja ízlését. Mindennek következményeként pedig lassan, de biztosan előkészíti azt, hogy Budapest nemzetközi műpiacz lehessen.

Az eddigi előmenetel kecsegtető erre. Hiszen Ő felsége, a magyar kormány, maga a társulat s egyes műgyűjtő magánosok minden évben többet és többet vásárlanak. Ha kell érdekes és csattanós bizonyosság: a társulat életének és működésének két első és két utolsó évéből, ime a hiteles összeállítás:

1864. és 1865-ben elkelt:

4 munka 2080 frton;

1888-ban elkelt:

151 munka 45,325 frton;

hazai volt:

117 — 29,525 frttal;

külföldi volt:

34 — 15,800 frttal.

1889-ben elkelt:

384 munka 63,943 frton;

hazai volt:

342 — 51,366 frttal;

külföldi pedig

42 — 12,577 frttal.

Még egy negyedszázad megfelelő emelkedéssel s elérjük minden valószínűség szerint, hogy nemcsak a külföldi művészek, de a külföldi művásárlók is tömegesen látogatnak el hozzánk. S akkor, de csak akkor a külföld rendes és állandó fogyasztására számíthatunk; addig kiválólág magunknak kell a magyar művészetet istápol-

nunk és fentartanunk. A köteleesség, nem, nem, — a hivatás első sorban a középpontot illeti, mely a kormány, a törvényhozás, az országos közintézetek és hatóságok székhelye, hogy részint magyar képzőművészeti akadémia szervezésével, részint pedig művészeink foglalkoztatása, az emlékszerű középületek és magán paloták díszítése által a fejlődést és virágzást biztosítsa; de illeti másod sorban a vidéket is, mely nem maradhat mindörökkön a maga parlagi ízlésében. Magyarországnak öt kerületében van 65 vármegyéje, legalább kétszer annyi népes és gazdag várossal. Nem kellene egyéb, csak minden vármegyében, minden ilyen városban néhány lelkes és műszerető hazafi, a ki nemes eltökéltséggel vállalkoznék tagok gyűjtésére. Ha fáradságba is, nem kerülne sok áldozatba, hogy az ország minden kerületében 4 fiók-egyletet 100 taggal alapítsunk. Minden fiók-egylet megannyi kiállítási kör lenne, melyet a képzőművészeti társulat tervszerűleg, zóna szerint beosztva, két esztendőnként tárlataival felkeresne, hogy így célja, a szép ízlés fejlesztése, annál intensívebben történhetnék. Az a húszezer forint, melyet a húsz fiók-egylet évenként befizetne, kamataival fődözné a vidéki tárlatok túlköltségeit, a megszorodó személyi kiadásokkal együtt; még inkább, ha az ország törvényhatóságai, melyek között eddig csak 12 vármegye és 28 város szerepel az alapító tagok sorában, a maga 100 forintjával belépne. Még 53 vármegye, legalább ugyanannyi várossal 10600 forinttal növelné az alapot, melyet egyenesen e célra lehetne és kellene fordítani. Pedig, ha Heves, Pest, Somogy és Mosonmegye 1000 forinttal, Budapest 15,000, Pécs 1400, Szeged, Szabadka 1000—1000 forinttal lettek alapítók, a többi város 200—500 forinttal: minden biztonnal akadnának ezután is olyanok, melyek 100 forintnál többet áldoznának. Mennyit nyernének és élénkülnének a megyei székhelyek, a hol két esztendőnként a tárlat megfordulna: de különösen mennyit gyarapodnék a magyar művészet! Mert a szép-ízlés fejlődésével, a mi kétségtelen, lassan-lassan a vásárlási kedv is megpezsdülne és meghonosodnék. A műveltségnek, az életnek szebb színt és jellemet adna!

A magyar művészet egyszerre nem budapesti, hanem országos művészet lenne!

Azonban milyen a mi vidékünk!

Megmondja két adat. Az egyik, hogy a képzőművészeti társulat

tagjainak száma Budapesten szinte másfél ezerre rug, egész Magyarországon alig van néhány száz vidéki tagja. A másik, hogy vidéki kiállításai majdnem mindenütt hiánylattal végződnek.

Ilyen kiállítása volt az utolsó lustrum alatt 1887-ben

Veszprémben:

Látogató . . .	1249
Jövedelem . . .	624 frt 50 kr.
Vásárlás . . .	1950 frttal.

Szombathelyen:

Látogató . . .	1221
Jövedelem . . .	610 frt 50 kr.
Képvásárlás . . .	1000 frttal.

Győrött:

Látogató . . .	1282
Jövedelem . . .	641 frt — kr.
Vásárlás . . .	1006 frttal.

1889-ben

Aradon:

Látogató . . .	2751
Jövedelem . . .	664 frt 25 kr.
Vásárlás . . .	1141 frt.

Temesvárott:

Látogató . . .	1339
Jövedelem . . .	365 frt 85 kr.
Vásárlás . . .	100 frt.

Herkulesfürdőben:

Látogató	76
Jövedelem	29 frt 70 kr.
Vásárlás	—

1890-ben Kolozsvárott a helyi bizottság elnökének, Concha Győzőnek, minden lelkiismeretes buzgósága és fáradozása daczára

Látogató . . .	3001
Jövedelem . . .	894 frt 75 kr.
Vásárlás . . .	1133 frttal.

A mi bizony, Kolozsvár az erdélyi főnemesség és erdélyi értelmiség székhelye lévén, meglehetősen szegény eredmény; s a társulatnak 500 forint hiánya marad.

Hisszük és reméljük, hogy e kára erkölcsileg megtérül abban, mikép Kolozsvár város és Kolozsmegye sorakozni fog pártfogói és alapítói közé, hiszen a társulat 251800 forintnyi ebbeli vagyonában Erdély úgyis csak 4600 frttal van képviselve összesen.¹⁾ Hisszük és reméljük, hogy ékesen szóló és illetékes férfiak kellő helyen, a városi és megyei közgyűlésen, meg fogják találni a méltó szót a méltó indítványhoz! Hisszük és reméljük, hogy rendes tagjainak száma pedig felszaporodik annyira, hogy két évenkénti kiállításain biztosítva lesznek s mi újra meg újra gyönyörködhetünk képzőművészetünk fejlődésében és virágzásában!

SZÉCHY KÁROLY.

---

¹⁾ Az erdélyi pártfogók és alapítók: gr. Mikó Imre 1200 frt, gróf Nemes Nándor 1000 frt, gr. Nopcsa Ferencz 1000 frt, gr. Bethlen Károly 200 frt, idősb Hintz György 200, Kendeffy Árpád 200 frt, Korbuly Bogdán 200 frt, gr. Teleki Géza 200 frt, Traun-Bethlen grófnő 200 frt, Vadona János 200 frt.